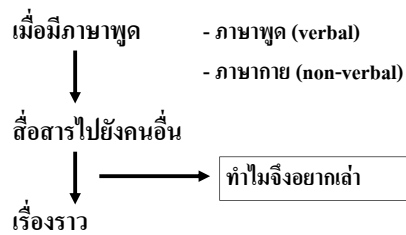


นิทานคำสอน

मुखपाठः



ไม่มีเรื่องเล่าใด ๆ เกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุผลจากผู้เล่า
(วาระซ่อนเร้น – hidden agenda)

การสื่อสาร

3. ควบคุมสังคม สั่งสอนศีลธรรม

นิทานคำสอน : นิทานอีสป, นิทานชาดก



นิทานคำสอน

นิทานคำสอนที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก คือ
นิทานอีสป และ นิทานชาดก



นิทานคำสอน

นิทานคำสอนพื้นถิ่น

กระต่ายกับหอย (นิทานไทย)

อีกาทอง (นิทานพม่า)

ผีทองกอย (นิทานลาว)

ฟักทอง (นิทานเกาหลี)

ความหมายของคำว่า นิทาน

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก

นิทานอีสป

ความหมายของคำว่า นิทาน

- ในหนังสือ นิทานพื้นบ้าน
ของ รศ. วิเชียร เกษประทุม

นิทาน เป็นคำศัพท์ภาษาบาลี มีความหมายว่า คำเล่าเรื่อง

ความหมายของคำว่า นิทาน

นิทานนั้นถือเป็นเรื่องให้ความบันเทิงใจกับผู้คน
ทุกหนทุกแห่งมาเป็นเวลานานแสนนาน

ที่มาของนิทานคำสอน

พัฒนาการของเด็ก

เด็กเล็ก ๆ

ยังไม่รู้ความ ต้องการให้ตอบสนองความปรารถนาของตน

เพลงกล่อมเด็ก

เพลงประกอบการละเล่น

พัฒนาการของเด็ก

เด็กโตขึ้นมา อายุราว 5 – 7 ขวบ

รู้ความบ้างแล้ว

เริ่มเรียนรู้ชีวิตสังคมบ้าง

ผู้ใหญ่จึงต้องอบรมสั่งสอนให้เด็กเรียนรู้ชีวิตสังคม

นิทานคำสอน (ส่วนมากตัวละครเป็นสัตว์)

พัฒนาการของเด็ก

เด็กโตขึ้นมาอีก รู้เรื่องมากขึ้น อายุราว 7 – 12 ขวบ

รู้ความมากขึ้น เรียนรู้สังคมมากขึ้น

เรียนรู้สิ่งใดควร ไม่ควร รู้ผิดชอบชั่วดี การอยู่ร่วมกัน

เรียนรู้บทบาททางเพศ (เริ่มจากจำแนกหญิง-ชาย)

ต้องสอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ ซึ่งเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม (พ่อ แม่

ลูก รู้จักบทบาทของผู้หญิงผู้ชาย

นิทานคำสอนที่ซับซ้อนขึ้น ตัวละครเป็นมนุษย์

ที่มาของนิทานคำสอน

นิทานคำสอนมีส่วนสำคัญยิ่งในขบวนการเติบโตของเด็ก

- * ช่วยสร้างจินตนาการ
- * ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- * แทรกคติธรรมคำสอน

ฯลฯ

ที่มาของนิทานคำสอน

- ทุกสังคมใช้เรื่องเล่าเป็นการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์

ที่มาของนิทานคำสอน

การเล่านิทานคำสอนจึงเป็นอุบายของผู้เล่าให้เด็กได้เรียนรู้ *ค่านิยม* หรือ *ทัศนคติ* ของผู้คนในสังคม หรือข้อควรปฏิบัติ เป็นการจัดการทางสังคมให้อยู่ในระเบียบตามอุดมคติ ค่านิยม และจริยธรรมของสังคมนั้น ๆ

นิทานอีสปกับนิทานชาดก

ลักษณะร่วมของนิทานอีสปกับนิทานชาดก คือ

1. ตัวละคร (character) มักเป็นสัตว์
แต่มีพฤติกรรมเหมือนมนุษย์

นิทานอีสปกับนิทานชาดก

ลักษณะร่วมของนิทานอีสปกับนิทานชาดก คือ

2. เรื่องมีลักษณะสั้นมาก

นิทานอีสปกับนิทานชาดก

ลักษณะร่วมของนิทานอีสปกับนิทานชาดก คือ

3. มักจบลงด้วยสุภาษิตหรือคำสอนใจ



นิทานชาดก

เป็นนิทานมีเนื้อความกล่าวถึงประวัติการบำเพ็ญ
พระบารมีในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้ง
ยังเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งเสวยพระชาติในภพภูมิ
ต่าง ๆ เป็นเทวดา มนุษย์ สัตว์ชนิดต่าง ๆ
สลับกันไป มีถึง 500 กว่าชาติ

นิทานชาดก

นิทานชาดกที่สำคัญมาก ๆ คือ *นิทานทศชาติ*
และที่สำคัญที่สุดของคนไทยคือ เรื่องพระเวสสันดร
เป็นการเสวยพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์
ก่อนจะมาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ และตรัสรู้
เป็นพระพุทธเจ้า

นิทานชาดกเรื่อง กระจ่างตื่นตูม

นิทานอีสป



นิทานอีสป

อีสป เป็นทาสชาวกรีก (600 ปีก่อนคริสตกาล)
มีชีวิตอยู่ในช่วงใกล้เคียงกับยุคพุทธกาล
มีสติปัญญาเป็นเลิศ
เขาได้เล่าเรื่องเปรียบเทียบสอนใจ
ให้คนทั้งหลายฟัง โดยเล่านิทานสัตว์ต่างๆ



ลักษณะสำคัญของนิทานอีสป

ชื่อเรื่องเป็นชื่อสัตว์ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญ
เช่น ราชสีห์กับหนู กระต่ายกับเต่า

ลักษณะสำคัญของนิทานอีสป

ตัวละครแต่ละตัวมี *ลักษณะแบน*
(flat หรือ *stereotype*) แต่ละตัวสะท้อนลักษณะ
หรือพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์

ลักษณะสำคัญของนิทานอีสป

ตัวละครในเรื่องมักมี 2 ตัว มีความสัมพันธ์
ในลักษณะที่ก่อให้เกิด *ความขัดแย้ง* (conflict)
นำไปสู่การแก้ปัญหา การหาทางออก
สะท้อนบุคลิกลักษณะ ดี / ต້อ ย ถูกต้อง / ผิด
ตามอุดมคติของสังคมยุคนั้น

ลักษณะสำคัญของนิทานอีสป

นิทานแต่ละเรื่องเป็นเรื่องสั้น ๆ

ลักษณะสำคัญของนิทานอีสป

ไม่มีการบรรยายรายละเอียดของ ฉาก
(เวลาและสถานที่)

ลักษณะสำคัญของนิทานอีสป

- เรื่องเริ่มต้นด้วยการเสนอตัวละครสำคัญ
และเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง

หมากับเงา

หมากตัวหนึ่ง คาบเนื้อดินข้ามลำธาร
แลเห็นเงาของตนเองในน้ำ คิดว่าเป็นหมากอีกตัวหนึ่ง
หมากตัวนั้นนึกอยากได้ก้อนเนื้อที่เห็นในเงา ซึ่งชั้นใตกว่า
จึงอ้าปากหวังจะจับก้อนเนื้อ
ก้อนเนื้อที่หมากตัวนั้นคาบอยู่ที่หลุดจากปาก หล่นลงไปใต้น้ำ

๐ ๐ ๐

ความโลภทำให้ทุกสิ่งสูญสิ้น แม้แต่สิ่งที่มีอยู่

ชื่อเรื่อง

ตัวเรื่อง

- สัตว์ / กระชับ
- ตรงสู่ประเด็น

คติสอนใจ

และ
หมากตัว
ก้อนเนื้อ

หนึ่ง
ต่ำกว่า
ใต้น้ำ

รูปแบบของนิทานอีสป

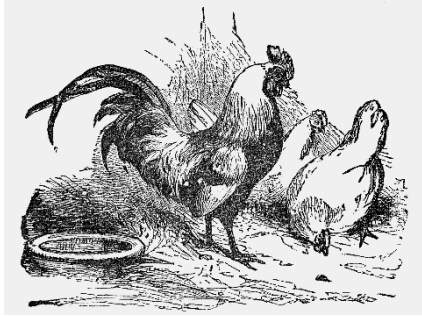
ชื่อเรื่อง

ตัวเรื่อง

- สัตว์ / กระชับ
- ตรงสู่ประเด็น

คติสอนใจ

ไก่ได้พลอย



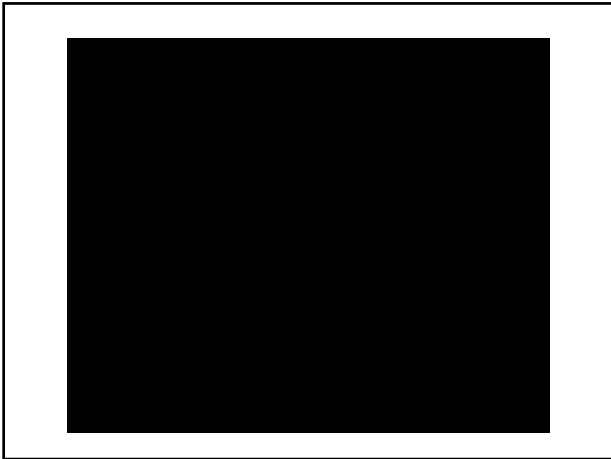
file 1104 2.2.1.mp3



ราชสีห์กับหนู



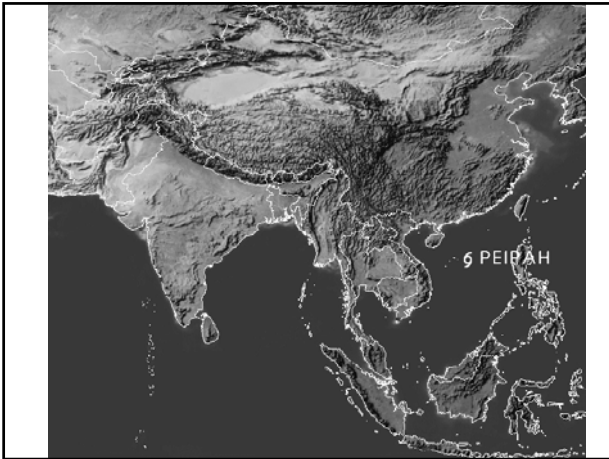
file 1104 2.2.3.mp3



นักศึกษาลองพิจารณานิทานคำสอนที่อ่านในประเด็น

- นิทานคำสอนนั้นสะท้อนให้เห็น
ค่านิยมหรือทัศนคติอะไรของสังคม
- นิทานคำสอนนั้นสะท้อนวิถีวัฒนธรรม
หรือสภาพสังคมว่าเป็นอย่างไร มีลักษณะใด

○
นิทานคำสอนพื้นบ้าน
ไทย พม่า ลาว
(เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)



นิทานคำสอน / นิทานพื้นบ้าน

- วัฒนธรรมแม่น้ำ / วัฒนธรรมข้าว บนฐานการเพาะปลูก
- เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์มากในน้ำมีปลาในนามีข้าว

วิถีชีวิต

- ความเป็นชุมชน
 - การพึ่งพาอาศัยกัน คือทางรอดของชีวิต เช่น การลงแขก
 - การให้ความเคารพสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
- ในฐานะผู้ให้ชีวิต
(แม่น้ำ, แม้โพสพ, แม้ธรณี
ชื่อสถานที่ในภาคเหนือของไทยมี แม้แจ่ม แม้แรม)

ศาสนา / ความเชื่อ

ดั้งเดิมนับถือผี

เช่น รุกขเทวดา บรรพบุรุษ

ผี หมายถึงพลังทางจิตวิญญาณที่อยู่รอบตัวเรา

เป็นพลังฝ่ายดี ให้ความคุ้มครอง เช่น ผีบ้าน

ผีเรือน เจ้าที่ เลื้อบ้าน แถน

ศาสนา / ความเชื่อ

ในช่วง 700 ปีที่ผ่านมา พุทธศาสนาเข้ามา

พร้อมกับวัฒนธรรมอินเดีย

มีความเชื่อทางฮินดู - พราหมณ์ เข้ามาด้วย

กลุ่มคนไทหรือไต

เป็นชาติพันธุ์ที่ใหญ่มาก แพร่กระจายทั่วไป

โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำอิระวดี ลุ่มแม่น้ำสาละวิน

ลุ่มแม่น้ำโขง

นิทานคำสอน

นิทานไทย
กระต่ายกับหอย

การฟังพาด้ายกัน

นิทานคำสอน

นิทานพม่า
อีกาทอง



นิทานคำสอน

นิทานลาว
ผีกองกอยเรื่องทีหนึ่ง



นิทานคำสอน

นิทานลาว

ฝึกกองกอยเรื่องที่สอง



สรุป

- จุดมุ่งหมายที่สำคัญของนิทานคำสอนคือ การใช้นิทานเพื่อสอนศีลธรรม จริยธรรม

สรุป

- เป็นการจัดการควบคุมสังคมให้มีระเบียบ มีวินัย มีการยึดถือและปฏิบัติตามแนวคิด ความเชื่อ หรืออุดมคติของสังคมนั้น ๆ

ครั้งต่อไปเป็นหัวข้อ 2.3 นิทานพื้นบ้าน
บทอ่านที่ใช้ประกอบการบรรยาย :

ชุดที่ 3 เรื่องเล่าพื้นบ้าน

ในบทอ่านเล่มที่ 3 เรื่องเล่าอันเก่าแก่

หน้า 47 – 94

- เทพนิยายกริมม์

- นิทานไทย

- จากซินเดอเรลลาถึงปลาบู่ทอง

